

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Derleme Makale / Review Article

Çevresel Adaletsizlik Mağduru Grupların İhtiyaçlarını Karşılama Yeni Bir Model Önerisi: “Yeşil Sosyal Hizmet Birimleri Kurulması”

*A New Model Proposal to Meet the Needs of Victim Groups of Environmental Injustice:
"Establishment of Green Social Work Units"*

Eda KAYA ÖRK¹, Filiz ÇÖMEZ POLAT²

¹ Uzm. Sosyal Çalışmacı, Gençlik ve Spor Bakanlığı Adana İl Müdürlüğü, eda.327@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3789-9166

²Psikolog Dr., Gençlik ve Spor Bakanlığı Adana İl Müdürlüğü, filiz.ank@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3563-0999

Başvuru: 01.09.2021
Kabul: 27.04.2022

Atıf:
Kaya Örk, E. ve Çömez Polat, F. (2022). Çevresel adaletsizlik mağduru grupların ihtiyaçlarını karşılamada yeni bir model önerisi: “Yeşil sosyal hizmet birimleri kurulması”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(3), 975-990. DOI: 10.33417/tsh.989897

ÖZ

Sosyal hizmet bireyleri biyopsikososyal boyutlarıyla çevresi içinde değerlendirmektedir. Çevresi içinde birey yaklaşımı bireylerin sosyal çevresi kadar fiziksel çevresini de ele almaktadır. Bu bakış sosyal hizmetin dezavantajlı grupların haklarını savunurken aynı zamanda çevresel sürdürülebilirliği de gözetmesini gerektirir. Günümüzde doğal afetler, çevre felaketler, iklim değişikliği, göç, kuraklık, canlı türlerinin yok oluşu, doğal tarım arazilerinin azalması ve buna bağlı olarak doğal yaşamın riske girmesi gibi durumlar sosyal hizmet alanında da yeni yaklaşımlara duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Çevresel felaketler ve iklim değişikliğinin en çok etkilediği gruplar sosyal hizmetin hâlihazırda müracaatçı gruplarını oluşturmaktadır. Bu gruplar çevresel felaketlere karşı daha savunmasız olması nedeniyle dezavantajlı durumları derinleşebilmektedir. Bu çalışma iklim değişikliği ve çevresel adaletsizlik yaşayan kişilere yönelik; bilgilendirme, sosyal yardım, savunuculuk ve danışmanlık hizmetleri sunmayı amaçlayan yeşil sosyal hizmet birimlerini bir model olarak önermektedir. Türkiye bağlamında yeni bir model önerisi içeren bu çalışma, yeşil sosyal hizmet birimleri çevresel sürdürülebilirliğin ve çevresel adaletin sağlanabilmesi bakımından bütüncül bir ekososyal yaklaşımı benimsemektedir.

Anahtar kelimeler: Yeşil sosyal hizmet, iklim değişikliği, çevresel adaletsizlik.

ABSTRACT

Social work evaluates individuals in their environment with biopsychosocial dimensions. The individual-in-environment approach deals with the physical environment of individuals as well as their social environment. This view requires social work to protect the rights of disadvantaged groups while simultaneously considering environmental sustainability. Today, situations such as natural disasters, environmental disasters, climate change, migration, drought, extinction of living species, reduction of natural agricultural lands and the risk of natural life reveal the need for new approaches in the field of social work. The groups most affected by environmental disasters and climate change are the current client groups of social work. As these groups are more vulnerable to environmental disasters, their disadvantaged situation may deepen. This study is aimed at people experiencing climate change and environmental injustice; proposes Green Social Service Units, which aim to provide information, social assistance, advocacy and consultancy services, as a model. In this study, which includes a new model proposal in the context of Turkey, Green Social Service Units adopt a holistic ecosocial approach to ensure environmental sustainability and environmental justice.

Keywords: Green social work, climate change, environmental injustice.

GİRİŞ

Sosyal hizmetin geleneksel çevresi içinde birey yaklaşımı bireylerin sosyal çevresine odaklanırken fiziksel çevrenin ihmal edilmesine sebep olmaktadır. Söz konusu ihmal edilebilirliğin önüne geçmek için ise bireyin ekosistem kuramı içinde değerlendirilmesi gerektiği fikri ön plana çıkmaktadır. Ekosistem kuramı (Bronfenbrenner, 2000) birey ile çevresi arasında oluşan mikro sisteme, bireyin etkileşim içinde olduğu yakın çevresini oluşturan sistemlerin kendi aralarındaki bağlantıları ifade eden mezo sisteme, dış çevreyi ifade eden egzo sisteme ve de kültürel kodlara odaklanan makro ilişki ağlarına odaklanmaktadır. Birey ve toplum etkileşimini ön plana çıkaran ekosistem yaklaşımında, bireyin davranışını çevre tarafından şekillendirilmekte birlikte bireyin de çevrenin şekillendirilmesinde katkısının olduğu görülmektedir. Bu anlamda yalnızca kişisel değil aynı zamanda toplumsal, kurumsal ve örgütsel sorunların çözümüne yönelik sistemli bir yaklaşımı ifade etmektedir. (Pardeck, 1988). Benzer şekilde sosyal hizmet ile çevre ilişkisi 1970'li yıllara kadar uzanmakta; sistem kuramı ile eko-kritik yaklaşımı gibi teorik yaklaşımların sosyal hizmet ile çevre arasındaki ilişkisinin temelini oluşturduğu, bireyin sosyal ve fiziksel çevresinden etkilendiği gibi aynı zamanda bunları etkilediği de bilinmektedir (Demirbilek, 2016; Yanardağ, 2019). Sosyal hizmetin görece yeni bir söylem alanı olan yeşil sosyal hizmet tam da bu odakta insanlar arasındaki eşitsizlikler ve kaynakların adil olmayan dağılımına değinmekte, ekososyal bütünlükte dengenin bozulmasına neden olan çevresel adaletsizlik kavramına ve de eşitlikçi bir çerçevede çevrenin korunmasına odaklanmaktadır. Tüm bunlar sosyal hizmetin; çevresel tahribat, aşırı tüketim, doğal afetler nedeniyle oluşan göçler-çatışmalar, endüstriyel tahribat, iklim değişikliği gibi alanlarda roller üstlenmesini gerekli kılar (Dominelli, 2018; 17). İklim değişikliklerinin etkileri göz önüne alındığında bu alandaki sosyal hizmet uygulamalarına duyulan ihtiyaç gözler önüne serilmektedir. Çevresel felaketler, iklim değişikliğine bağlı olarak gelişen ve tüm canlıları riske atan coğrafi değişimler risk toplumu ilgilendiren önemli öğelerdendir ve evrensel anlamda tehlike oluşturması muhtemeldir. Bununla birlikte küresel krizlerin sosyal hizmetin hâlihazırdaki müracaatçı grupları üzerinde daha yıkıcı etkileri olduğu göz önüne alındığında (Güzel ve Buz, 2019) yeşil sosyal hizmet çevresel adaleti savunma noktasında kilit konuma gelmektedir. Çevresel adalet; ırk, renk, ulusal köken veya gelir durumundan bağımsız olarak tüm insanlara çevre yasalarının, yönetmeliklerinin ve politikalarının geliştirilmesi, uygulanması ve güçlendirilmesine ilişkin eşit davranılması ve anlamlı katılımın sağlanması olarak tanımlanmaktadır (United States Environmental Protection Agency, 2018). Çevresel adalet kavramı; ekolojik fırsat eşitliği, ekolojik insan hakları ve ekolojik düzenleme hakları gibi alanları kapsamakta ve tüm grupların eşit ve adaletli yaşam hakkını gözetmektedir (Leist, 2011). Dünyada dezavantajlı grupların başında yer alan yoksulların pek çoğu küresel ısınmadan doğrudan etkilenen bölgelerde yaşamakta (Ife, 2007); dolayısıyla çevresel adaletsizliği derinden yaşamaktadırlar. Bu durum iklim kaynaklı göçlerin yani iklim/çevre mülteciliğinin giderek artmasına sebep olmaktadır. İklim mültecileri uluslararası hukukta yer almamakla birlikte; iklim değişikliği ve afetlerden belirgin düzeyde etkilenen insanların zorunlu olarak ülke dışına çıkmaları halinde Cenevre

kapsamında mülteci statüsüne sahip olabileceklerini ifade etmektedir (Akbay, 2021; Mahecic, 2020). İklim mülteciliği ve uluslararası kapsamına yönelik pek çok araştırma bulunmakla beraber (Akbay, 2021; Apap, 2018; Doyle ve Chatuverdi, 2011; Yılmaz ve Navruz, 2019); bazı araştırmalar göç çalışmalarında da pek kabul görmeyen (Campbell ve eford, 2016, s. 307) "iklim mülteci" ifadesinin hukuki ve bilimsel açıdan sorunlu olduğuna dikkat çekmektedir (Baldwin, 2020; 275). Fakat bu çalışma kapsamında iklim mülteciliğine sadece yeşil sosyal hizmet uygulamaları kapsamında yer verilecektir.

İklim mültecileri gibi çevresel adaletten yoksun kalan pek çok dezavantajlı grubun yaşamlarının iyileştirilmesi noktasında sosyal hizmet uygulamalarının önemi açığa çıkmaktadır. Tam da bu noktada yeşil sosyal hizmet; çevresel sorunları göz önüne alarak sosyal hizmet uygulamaları yapmayı öngörmektedir (Demirbilek, 2016). "Yeşil sosyal hizmet yaklaşımı küresel iklim değişikliğine ve bunun insanlar ve çevre üzerindeki etkilerine sosyal hizmetin ürettiği bir tepki olarak düşünülebilir" (Artan ve Uzun, 2017; 172). Bununla birlikte Dominelli (2018) çalışmasında insanların refahını artıran ve çevresel adalete dayanan uygulama için yeni bir paradigma önerisi olarak yeşil sosyal hizmetin önemini vurgulamaktadır. Buna göre sürdürülebilir yaşamı destekleyerek flora ve faunayı korumak için sosyal hizmet uzmanlarının oynayacakları belirli rolleri vardır. Türkiye'nin iklim değişikliğinden en çok etkileneceği düşünülen 155 ülke içinde 27. sırada olduğu, ülkeleri ekosistem canlılığını korumalarına göre değerlendiren 2018 Çevre Performans Endeksine göre; Türkiye'nin 180 ülke arasında 108. sırada bulunduğu (Environmental Performance Index, 2018; Gıda Hattı, 2016) düşünüldüğünde yeşil sosyal hizmet uygulamalarına ülkemizde ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Buna rağmen ülkemizde kamu kuruluşlarında, çevreye yönelik sosyal hizmet uygulamaları oldukça sınırlıdır ve kamuda herhangi bir çevresel sosyal hizmet politikası bulunmamaktadır (Yanardağ, 2019). Bu bağlamda yeşil sosyal hizmet uygulamalarının kamu politikalarına dönüşmesi sürdürülebilirlik ve çevresel adaletin (Baydar ve Ersoy, 2017; Miller, Hayward and Shaw, 2011) sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Yeşil sosyal hizmet uygulamaları sürdürülebilir kalkınma ve sosyal aksiyonu gerçekleştirmeye yönelik çalışmalar olarak gruplandırılabilir. Sürdürülebilir kalkınmayı amaçlayan mesleki çalışmalar; ilgili politikaların geliştirilmesine katkı sunarken sosyal aksiyon çalışmaları dezavantajlı gruplar adına savunuculuk yapmaya olanak sağlar (Yanardağ, 2009).

Yeşil sosyal hizmet uygulamalarına duyulan ihtiyaç özellikle dünya su-toprak kirliliği, temiz su ihtiyacı, erozyon, endüstriyel atıklar, orman kaybı, biyolojik çeşitliliğin yok olması gibi sorunların görünür olmasıyla birlikte artmaktadır (Güzel ve Buz, 2019). Çevre sorunlarına yönelik hassasiyetler arttıkça, daha yaşanabilir bir dünyaya olan gereksinim ile ekonomik ve sosyal anlamda da değişimlere ihtiyaç duyulmaktadır (Coates, 2003). Bu çalışma Türkiye'de iklim kaynaklı krizlere yönelik yeşil sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilebilmesi adına yeni bir model önerisi olarak tasarlanmıştır. Başka bir deyişle iklim değişikliği sonucu olumsuz yaşantılara maruz kalan dezavantajlı grupların yeşil sosyal hizmet paradigması temelinde alabilecekleri hizmetlere yönelik

bir model önerisini içermektedir. Dolayısıyla bu çalışmada öncelikle dünyada ve Türkiye’de yürütülen bazı yeşil sosyal hizmet uygulamalarından örnekler verilecek, sonrasında ise Türkiye’ye özgü düşünülen yeşil sosyal hizmet birimi modeline dair detaylar verilecektir. Bu amaçla Türkiye’deki ve dünyadaki iklim kaynaklı politikalara değinilerek yeşil sosyal hizmet politikalarına duyulan ihtiyaç ortaya konulacaktır. Bu model önerisinin, iklim kaynaklı sorunlar nedeniyle çevresel adaletsizliğe maruz kalmış müracaatçı gruplarının (yoksul kesimler, göç etmek zorunda kalanlar) başvurabileceği özelleşmiş birimler olması bakımından çözüm odaklı hizmetlerin sunumunu arttıracığı düşünülmektedir. Ayrıca müracaatçıların çevresel haklarına ilişkin ihtiyaç duyduğu bilgi, danışmanlık ve savunuculuk hizmetlerine ücretsiz şekilde ulaşabilmelerini sağlayarak sosyal hizmet ve çevre ilişkisine pratik bir alan açması bakımından özgün olduğu düşünülmektedir.

İklim Değişikliği ve Yeşil Sosyal Hizmet

İklim değişikliği; atmosferin ve suyun kirlenmesini, doğa kaynaklarının sorumsuzca tüketilmesini, doğal afetlerle oluşan bozulmalar ile ekosistem bütünlüğünün zarar görmesini kapsamaktadır (Colon-Vila, 2008). Yeryüzündeki doğal kaynakların sınırlı olduğunu bilgisiyle hareket edilmezse çevresel kirliliğin yükü de artabilir. Kaynakların kötüye kullanımı, çevresel yıkım, aşırı tüketim ve adaletsiz paylaşım sonucu artan sosyal eşitsizlikler iklim değişikliği ile paralel olarak sosyal ve ekolojik krizleri de beraberinde getirmektedir (Purutçuoğlu ve Doğan, 2017). Dolayısıyla sosyal hizmet uygulamaları açısından yeni bir araştırma ya da müdahale alanı da görünür olmaktadır. Bireye yönelik sosyal hizmetler genellikle yaşlı bakımı, istihdam, yoksullukla mücadele, çocuk bakımı, aile yardımı ve politikaları gibi alanlarda çalışırken; son yıllarda ise yeşil hareketi, çevre adaleti, LGBT (lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel veya travesti) hakları, kadın ve tüketici hakları gibi alanlar belirgin olmaktadır (Güzel ve Buz, 2019). İklim değişikliğine dair yaşanan sorunlar da dünyanın en belirgin sorunlarından biri olduğundan toplumlar ve canlılar açısından risk oluşturmakta, çevresel adaletsizlikten etkilenen gruplar artmakta ve yeşil sosyal hizmet uygulamalarına alan açmaktadır (Drolet, Wu, Taylor ve Dennehy, 2015). Çevre sorunlarına sosyal hizmet temelli yaklaşan bazı araştırmalar (Coates ve Gray, 2012; Demirbilek, 2016; Dominelli, 2012) mevcut olmakla beraber; artan küresel iklim değişikliği, yeşil sosyal hizmet uygulamalarına olan ihtiyacı arttırmaktadır. Gıda güvensizliği, deniz seviyesindeki yükselmenin kıyı şehirlerinin varlığını tehdit etmesi, hava kirliliği gibi iklim değişikliği temelli pek çok sorun doğal yaşamı tehdit etmektedir (Dominelli, 2018). Klinenberg (2002) iklim değişikliği sonucu şehir merkezlerindeki aşırı hava olaylarının, canlılar için yaşamı nasıl zorlaştırdığını Chicago’da 1995 yılında yaşanan ölümler üzerinden ele almaktadır. Bu ölümler bölgede ani bir şekilde ortaya çıkan sıcak dalgasından kaynaklanmakta ve yoksul mahallelerde veya yaşlı gruplarda ölüm oranlarının daha yüksek olduğu açığa çıkmaktadır. Bu durum iklim kaynaklı felaketlerde toplumun hali hazırda dezavantajlı gruplarının daha kırılgan hale geldiğini ortaya koymaktadır (Klinenberg, 2002). Benzer şekilde insan kaynaklı afetlerden olan nükleer felaketler ise ciddi çevresel etkilere sahip bir diğer sorundur. Bu durumun akla ilk gelen örneklerinden biri; Japonya’daki deprem sonrası Fukushima Daiichi’deki

nükleer santralin zarar görmesidir. Felaketten sonra Japon hükümeti santral şirketini felaketin zararlarını ödemeye mahkûm ettiğinde şirket iflasını açıklamıştır (Soble, 2011). Bu gibi durumlar felaketten etkilenen insanların yaşadığı mağduriyeti derinleştirmektedir.

İklim değişikliği ve buna bağlı olarak ortaya çıkan çevre felaketleri; sosyo-ekonomik olarak zayıf kişiler üzerinde, özellikle de yoksul kesimlerin yaşadığı bölgelerde daha fazla olumsuz sonuçlara neden olmakta (Noble, 2016) ve çevresel adaletsizliği görünür kılmaktadır. Benzer şekilde çevresel felaketlerde sorumluluğu üstlenecek kuruluşların bulunamaması çevresel adalete olan inancı sarsmakta ve olumsuz sonuçları daha da derinleştirmektedir. Bu durum zamanla afetlerin neden olduğu hasarların, toplumların kabul gören dokusunun bir parçası olmasına ve sorgulanmamasına sebep olabilir. Üstelik afetlerden etkilenen grupların büyük oranda toplumun hali hazırdaki dezavantajlı grupları olması çevresel ırkçılık yaşanmasına sebep olabilmektedir (Bullard, 1990; Dominelli, 2018). Bullard (1990) çevresel adalet mücadelelerinin zamanla ırkçılığa karşı bir mücadele ve sosyal adalet arayışının bir uzantısı olarak görülmeye başladığını ifade ederek, çevresel ırkçılık kavramını vurgulamaktadır. İklim değişikliğine bağlı olarak gelişen çevresel adaletsizlik gruplar üzerinde yarattığı eşitsiz yaşam koşulları ile birlikte şiddet ve çatışmalı durumları da beraberinde getirebilir. Bu nedenle çevresel felaketlerin yalnızca bireysel değil, gruplar arası ilişkileri ve çatışma süreçlerini de etkileyen çok yönlü bir sorun olduğu söylenebilir. Söz konusu şiddet ve çatışmalı durumların toplumsal temelde giderilmesi ve politik adımlar atılması belirli eylem planlarının tasarlanması ile ilişkili görünmektedir. Buradan hareketle aktif yeşil sosyal hizmet uygulamaları; toplumları çevresel felaketlere yönelik harekete geçirecek eylem planları tasarlama, çevresel adaleti sağlama noktasında güvenlik açıklarını azaltma, dayanıklılığı artırma ve bir felaket başlamadan önce koruyucu önleyici çalışmaları yaparak riskleri azaltma (Dominelli, 2018) potansiyeline sahiptir. Sosyal hizmet uygulamalarının çevre odaklı olabilmesi için çevre ile ilişkili sorunların belirlenmesi, bu sorunlardan etkilenen insanların ve grupların ihtiyaçlarına yönelik durum tespitlerinin yapılması ve çözüm önerilerinin farklı hangi disiplinlerce yürütüleceği planlanmalıdır (Yanardağ, 2019). Buradan hareketle yeşil sosyal hizmetin, bütüncül bir yaklaşıma dikkat çeken, insanın yaşadığı yerel çevre ile refahı arasındaki vurgu yapan, yaşamı politik ve sosyal bir çerçevede ele alan bir alan olduğu söylenebilir (Narhi, 2004). Başka bir deyişle yeşil sosyal hizmet; çevresel krizlerin yarattığı yapısal eşitsizlikler, yoksulluk, çevre-insan ilişkisi ve kaynakların adil bölüşümü konularına odaklanarak, hem geleceğe hem de mevcut koşullara ilişkin ihtiyaç duyulan değişimler açısından potansiyel çözümler üretebilir.

Mevcut Durum

Yeşil sosyal hizmet uygulamalarının mevcut durumu incelendiğinde yerel çalışmalar ve sivil toplum örgütlenmeleri dışında kamu politikalarının oluşmadığı görülmektedir. 2009 yılında Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları (IASSW) ile Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) tarafından ilk olarak Kopenhag'da gerçekleştirilen İklim Değişikliği Konferansı'nda çevresel krizlere dair dair çeşitli sunum ve konuşmalar gerçekleştirilmiştir. Yine benzer şekilde Meksika'da

gerçekleştirilen COP 16 ve Güney Afrika'da gerçekleştirilen COP 17 toplantılarına sosyal hizmet uzmanlarının katılımı sağlanmış olmasına rağmen; çevre ve sosyal hizmet ilişkisi hakkında politika üretme noktasında sosyal hizmet uygulamalarının aktif olduğu an itibarıyla söylenemez (Güzel ve Buz, 2019; 1065).

Makro boyutta yeşil sosyal hizmet uygulamalarının önemli örneklerinden biri Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IAASW) tarafından 2004 Hint Okyanusu tsunamisi sonrası oluşturulan RIPL Ağıdır (Afetlerden Sonra İnsanların Hayatlarını Yeniden Yapılandırma). Bölgeye yapılan yardımların dağıtımını sırasında yaşanan adaletsizlikler ve yardımların ulaştırılmasındaki aksaklıklar projenin oluşumunu tetikleyen etmenlerdendir. Lena Dominelli'nin öncülerinden olduğu projede öncelikle tsunamiden etkilenen bölgelerdeki yerel sosyal hizmet okulları ile bağlantı kurulmuştur. Daha sonrasında sosyal hizmet uzmanları, afetten zarar gören bölgedeki insanların ihtiyaçlarını belirlemede, kaynakların adil şekilde dağıtımının sağlanmasında ve güçlendirme çalışmalarında aktif görev almışlardır. Bu bağlamda afetten etkilenen ve eşini kaybeden kadınların desteklenmesi ile engellilerin sorunlarına yönelik çözüm stratejileri, kültürel duyarlılıklar göz önüne alınarak gerçekleştirilmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının; kolaylaştırıcı, koordinatör, eğitimci rolleri üstlendiği afette uzmanlar afet sonrası ortaya çıkabilecek hastalıklardan kaçınmak ve bölge halkının gelecekte ekonomik sorunlar yaşamasını önlemek adına iş bulmalarını sağlayabilmek için sivil toplum kuruluşları dâhil yerel ve denizaşırı kuruluşlar arasında ağ oluşturmasını sağlamışlardır. Aynı zamanda sosyal hizmet uzmanları insanların felaketin duygusal sonuçlarıyla başa çıkmasına yardımcı olacak psikososyal destek faaliyetlerinde aktif görev almışlardır (Dominelli, 2018). Oluşturulan bu ağ halen faaliyetlerine devam etmekte ve makro sosyal hizmet çalışmalarına katkı sunmaktadır. Makro düzeyde yeşil sosyal hizmet uygulamalarına bir diğer katkı da "Sosyal Hizmet ve Sosyal Kalkınma Küresel Ajandası" gündemidir. Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW), Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu (IFSW) ve Uluslararası Sosyal Refah Konseyi (ICSW) Federasyonlarının 2012 yılında oluşturdukları bu gündem dört ana başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar; sosyoekonomik eşitliğin teşvik edilmesi (2012-2014), insanların itibar ve değerini yükseltmek (2015-2016) ile toplumu ve çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmektir (2017-2018). Bu bağlamda 2017-2018 yıllarında "Çevresel Sürdürülebilirlik" temasına yönelik yapılan etkinlikler uluslararası alanda ortak amaç oluşturulmasına olanak sağlamıştır (IFS ve IASSW, 2017). Yeşil sosyal hizmetin yaygınlaştırılmasına katkı sağlayabilmek adına San Diego Üniversitesi'nde Çevresel Sosyal Çalışma Uzmanlığı bulunmaktadır. Bu uzmanlık dalını seçen öğrenciler son sınıfa geldiklerinde saha stajları için topluluk tabanlı bir çevre ajansına yerleştirilmektedirler. Benzer bir uygulama Charles Sturt Üniversitesi'nde de bulunmaktadır. Program üniversitedeki sosyal hizmet akademisyenlerinin ekoloji ve çevre ile ilgili çok çeşitli araştırma projelerine destek sunmaktadır. Bir Charles Sturt Üniversitesi araştırma merkezi olan Toprak, Su ve Toplum Enstitüsü (ILWS), Çevre Adaleti ve Sosyal Değişim Yönetimi Stratejik Araştırma Alanı aracılığıyla, sosyal çalışma grubunun bu alandaki araştırmalarını desteklemektedir. Örnek olarak program seyahat etme sırasında doğaya

salınan karbon miktarını hesaplayarak karbon nötrlüğünün sağlanması ve konuya ilişkin farkındalığın artırılması projesine destek sağlamıştır (Pulla, 2013).

Türkiye’de dünyada olduğu gibi kamu politikası düzeyinde yeşil sosyal hizmet uygulaması bulunmamaktadır. Bununla birlikte kamusal alanda iklim değişikliği ve etkilerinin daha fazla görünür olmaya başladığına dair süreç değerlendirilmektedir. Nitekim Türkiye’nin taraf olduğu Paris Anlaşması 2053 hedefleri kapsamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın adı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirilmiştir (31643 sayılı Resmi Gazete). Bu kapsamda bakanlığın faaliyetleri incelendiğinde; iklim değişikliği ile mücadele, erozyonun önlenmesi, sürdürülebilir enerjinin yaygınlaştırılması, deniz canlılarının korunması gibi faaliyetler dikkat çekmektedir.

Türkiye’de Yaşam Alanlarını Koruma ve Yaşatma Derneği (YAŞAD) yeşil sosyal hizmet uygulamalarına örnek oluşturmaktadır. YAŞAD (2018) tüzüğünde kuruluş amacını şu şekilde açıklamıştır: “Doğada yok olma tehlikesinde olan hayvan ve diğer canlı türlerinin soylarının devamının sağlanması, doğanın ve çevrenin korunması ve geliştirilmesi; keklük, sülün, bıldırcın, arıcılık ve ürünleri, vb. yeni küçük ve büyükbaş hayvancılığın gelişimine katkı vererek kırsal kalkınmaya destek verilmesi; çeşitli nedenlerle yoksunluk içinde bulunan ve sosyal hizmetler alanına giren çocuk, genç, yaşlı, kadın ve özürlülerin fiziksel, toplumsal koşullarının iyileştirilmesi amacı ile kurulmuştur”. Dernek türü tehlikede olan canlıların korunması ve sürdürülebilir yaşam için uğraş vererek kırsal kalkınmayı desteklemektedir. Dernek aynı zamanda da sosyal hizmetin ilgi alanına giren; yaşlı, engelli, kadın ve yoksulluk gibi alanlarda çalışmalar yürütmektedir. Ekolojik ayak izi, doğa okulu, doğa okuluna yenilenebilir enerji desteği, sürdürülebilir yaban yaşamı, Bigadiç bölgesindeki biyolojik çeşitliliğin arıcılık yoluyla korunması gibi pek çok proje gerçekleştiren dernek ulusal ve uluslararası hibeler almayı başarmaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında Türkiye’de ekosistemin korunması, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve iklim kaynaklı yoksullukla mücadele edilebilmesi için sosyal hizmetin; sosyal fiziksel ve ruhsal alanları birbirine bağlayan geniş bir bilgi ve beceri dizisine (Üste, 2019) ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Yeni Bir Model Önerisi: Yeşil Sosyal Hizmet Birimleri

Türkiye’de yeşil sosyal hizmet uygulamalarını içeren politikalar bulunmamakla birlikte; çevresel krizler nedeniyle çevresel adaletsizlik yaşayan ve dezavantajlı konuma gelen müracaatçıların başvurabileceği bazı kuruluşlar bulunmaktadır. Aşağıda detaylı olarak verilen bu yapılar dağınık olması ve çevresel sürdürülebilirlik adına bütünleştirici politikalar olmaması nedeniyle yeşil sosyal hizmet uygulamalarını kapsamında değerlendirilemezler. Sosyal hizmet meslek etiği açısından bu durum tamamlanması gereken bir boşluğu ifade etmektedir. Söz gelimi sosyal hizmet mesleği uluslararası tanımlar gereği sosyal adalet, kolektif sorumluluk gibi alanları içermektedir ve bu alanlar insan haklarını güçlendirecek politikalarca belirlenmektedir (IFSW ve IASSW, 2014). İnsan hakları ve geliştirilmesi ise çevre hakları ile doğrudan bağlantılı olup; insanın diğer canlılarla etkileşimde olduğu çevrenin korunmasını da kapsamaktadır (Keleş ve Ertan, 2002).

Çevrenin korunması ve çevresel felaketlerle mücadelede Türkiye’de ilk akla gelen kurumlardan biri Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığıdır (AFAD). AFAD biriminin temelleri 1939 Erzincan depremine dayanmaktadır. 17 Ağustos 1999 Marmara depremi ise Türkiye’de Afet yönetimi konusunda dönüm noktalarından biridir. Büyük can ve mal kayıplarına neden olan Marmara Depremi afetlerle ilgili yetki ve sorumlulukların tek bir elde toplanmasını mecburi kılmıştır. AFAD birimi afet sonrası meydana gelen sosyal, ekonomik ve psikolojik hasarlarla mücadele etmekte ve afetlere ilişkin koruyucu önleyici çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar AFAD birimi tarafından kriz yönetimi ve risk yönetimi olarak adlandırılmaktadır ve misyonu şu şekilde açıklanmaktadır: “Afet ve acil durumlara ilişkin süreçlerin etkin yönetimi için gerekli çalışmaları yürütmek, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak ve bu alanda politikalar üretmek” (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2022). AFAD afet yönetimi faaliyetlerini planlayarak koordinasyonu sağlamaktadır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının yürüttüğü çalışmalar yeşil sosyal hizmet uygulamaları ile paralellik göstermesine karşın sadece küçük bir kısmını kapsamaktadır. Nitekim doğal afetlerle mücadele; çevresel adaletin ve sürdürülebilirliğin sağlanmasında sadece küçük bir bölümü oluşturmaktadır. Doğal ve insan kaynaklı afetlerin tamamını kapsayıcı politikalar üretilerek dezavantajlı konumdaki kişilerin desteklenmesi ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması bütüncül bir yeşil sosyal hizmet bakışını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle yeşil sosyal hizmet anlayışı, yerel ve insan odaklı bir perspektifle ihtiyaçların karşılanmasına dair gereklilikten doğmaktadır. Bununla birlikte çevre bilincinin arttırılması, yaşamın daha adil hale gelmesi, doğanın önemi, doğa ve canlı ilişkisinde farkındalığa sahip personelin yetiştirilmesi, yeni anlayışlarla yönetilecek afet bilincinin oluşturulması ve tüm bu süreçlerin yeler halka anlatılması yönünde işlevsel bir role sahiptir (Üste, 2019).

İklim krizleri sadece afetlerin artmasına sebep olmakla kalmamakta yoksulluğunda artmasına da sebep olmaktadır. Yapılan çalışmalar çevresel felaketlerden etkilenenlerin en büyük kesimini yoksulların oluşturduğunu göstermektedir (Rylander, Odland ve Sandanger, 2011). Buna rağmen ülkemizde doğrudan iklim kaynaklı göç ve yoksulluğa ilişkin politikalar bulunmamaktadır. Türkiye’de iklim kaynaklı yoksullukla karşılaşan kişilerin başvurabileceği özelleştirilmiş kamu politikaları olmamasına rağmen bu kişilere destekleyici hizmetler sunabilecek sosyal yardımları incelemek yeşil sosyal hizmet birimlerinin genel çerçevesini oluşturmak bakımından önemlidir. Kamuda sosyal yardımlardan sorumlu tek bir merkez bulunmamaktadır. Bu parçalı yapının doğurabileceği adaletsizliğin önüne geçebilmek adına “Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi” oluşturulmuş ve tüm yardımların tek bir sistemde görünür olması sağlanmıştır (Şahin Duran ve Cenikli, 2021). Türkiye’de sosyal yardım sunan kamu politikaları incelendiğinde iklim kaynaklı özelleşmiş politikaların olmadığı görülmektedir. Sosyal yardım politikaları doğrudan ve dolaylı sosyal yardım politikaları olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu noktada dolaylı müdahale yaklaşımları ekonomik büyümenin ve gayri safi milli hâsılanın yükseltilmesi yoluyla gelir dağılımının düzeltilmesini ve vergi politikalarını kapsamaktadır. Yoksullukla mücadelede doğrudan uygulanan sosyal yardım politikaları ise; vergi indirim- destek-

muafiyetini içeren politikalar, istihdam politikaları, gelir artırıcı projeler, aynı yardımlar ve nakdi yardımlardan oluşmaktadır (Özsoy, 2019). İçerisinde çeşitli yardım türlerini barındıran bu sistemde çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili özelleşmiş destek yardımlarının bulunmadığı görülmektedir. Buna rağmen çevresel sebeplerle göç eden insanlar arasında ise yaşlı, engelli, çocuk, kadın gibi dezavantajlı gruplar daha kırılgan hale gelebilmektedir (Cumby, 2016; Demirbilek, 2016). Bu grupların özelleşmiş ihtiyaçlarına yönelik sosyal hizmet politikalarının geliştirilmesi yoksulluğun derinleşmesinin önlenmesi ve ani çevresel tahribatlar oluşmadan iklim mültecilerinin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi açısından önem arz etmektedir (Artan ve Uzun, 2017; Demirbilek, 2016;). Yeşil sosyal hizmet birimlerinin yürüteceği çalışmalarda iklim/çevre mültecilerinin ihtiyaç duyduğu hizmetlerin tespiti ile koruyucu önleyici hizmetlerin sağlanabilmesi için Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) personellerinden destek alınması planlanmaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında Türkiye’de ekosistemin korunması, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve iklim kaynaklı yoksullukla mücadele edilebilmesi için sosyal hizmetin; sosyal fiziksel ve ruhsal alanları birbirine bağlayan geniş bir bilgi ve beceri dizisine (Üste, 2019) ihtiyaç bulunmaktadır. Artan çevresel krizin tüm canlılar üzerindeki yıkıcı etkisi düşünüldüğünde yeşil sosyal hizmet biriminin görevlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

Türkiye’de çevresel sürdürülebilirliğe ve çevrenin canlılar üzerindeki olumsuz etkilerine yönelik çalışmaların kamu politikaları düzeyinde bütünleşmesi sağlanacaktır. Bununla birlikte hizmet sunumunda; bütüncül bakış açısı uygulanacak ve disiplinler arası iş birliğine önem verilecektir. Çalışma şekli bakımından yerele özgü sorunları tanıyabilmek ve sorunlara kısa sürede müdahale edebilmek adına illerde doğrudan valilere bağlı olarak hizmet sunacaktır. Başvuranlar açısından baktığımızda yeşil sosyal hizmet birimlerinin çalışma alanlarından biri çevresel sebeplerle göç eden müracaatçılar olacaktır. Yeşil sosyal hizmet birimleri çevre kaynaklı göçlere yönelik koruyucu önleyici ve müdahale basamaklarında çalışmalar yürütecektir. Koruyucu önleyici basamaktaki hizmetler ASDEP personellerinin iklim kaynaklı göç şüphesi gördükleri bölgeleri yeşil sosyal hizmet birimlerine bildirme sorumluluğunu olması ile başlamaktadır. Yeşil sosyal hizmet birimlerinde çalışan farklı disiplinlerden görevlilerin bu bildirim aldıkları bölgede gerekli incelemeleri başlatmaları gerekmektedir. Bu incelemelerde görev alacak personeller öncelikle ilgili eğitimleri tamamlamış sosyal çalışmacılar olacaktır. Sosyal çalışmacılar bölgenin ihtiyaçlarına yönelik sosyal inceleme raporu yazarak; göçü tetikleyen etmenleri, bölgenin şuan ki geçim kaynaklarını ve bölgedeki çevresel tehditlere ilişkin inceleme yapacaklardır. Ardından rapora yönelik olarak; hukuki danışmanlık sağlayıcı görevliler (avukat), ve çevresel korumayı sağlayacak görevliler (gidilen bölgenin köy-kent olması, geçim kaynağı gibi değişkenlere göre çevre mühendisleri, ziraat mühendisleri, zoolog) ve psikolog gibi meslek gruplarının bölgede çalışma başlatması sağlanacaktır. Sosyal hizmet uzmanlarının ön değerlendirme yapması yoluyla bölgeye incele yapmak için gidecek personellerin ihtiyaca göre tespit edilmesinin sağlanması dolayısıyla ekonomik ve enerji kayıplarının önlenmesi amaçlanmaktadır. Gerekli çalışmaları yapan farklı disiplinlerdeki uzmanlar bölgedeki canlı dokusunu

koruyarak, yoksulluğun önlenmesine yönelik koruyu önleyici çalışmaları belirleyerek destek sağlayıcı kuruluşlarla iş birliği sağlayacaktır. Müdahale basamağı ise hâlihazırda yurt içinde çevresel sebeplerle göç etmiş kişiler ile yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Burada göç eden kişilerin maruz kaldığı veya kalma tehlikesinin olduğu sosyal ve ekonomik sorunların tespitinin yapılması, göç edilen bölgenin çevresel kaynaklarının zarar görmesini önleyici çalışmalar yapılması ve göç eden kişilerin yoksullukla mücadele etmesini sağlayabilmek adına göç edilen bölgenin özelliklerine göre gerekli çalışmaların başlatılması gerekmektedir. Yeşil sosyal hizmet birimleri bu işlemleri yaparken bütüncül bir yaklaşımda olacaktır. Örneğin çevresel sebeplerle göç etmiş bir grubun/ailenin sürdürülebilir asgari yaşam standartlarına çalışması için gerekli şartlar sağlanırken, oturlan konutun bölgenin çevresel risklerine karşı durumu, ailenin bulunduğu bölgede diğer canlıların yaşam alanına verdiği zararım asgari düzeye indirilmesi gibi diğer değişkenlerin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Yeşil sosyal hizmet birimlerinin görevlerinden biri de kırsalda ekosistemi ve sürdürülebilirliği artırıcı geçim kaynaklarını teşvik etmektir. Bunu sağlayabilmek için yerel düzeyde yapılacak bilgilendirici eğitim faaliyetleri önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra yeşil sosyal hizmet birimleri bölge halkının geçim stratejilerini değiştirmesini kolaylaştıracak alternatif ve çevreci geçim stratejilerini uzmanlarca belirleyerek projeler hazırlamakla yükümlüdür. Yeşil sosyal hizmet uygulamaları bu noktada insanların ekonomik yoksunluğa düşmelerini önleyici çalışmalar yürütürken bir yandan da sürdürülebilir yaşamın gelişimine katkıda bulunacaklardır.

Yeşil sosyal hizmet birimleri kentlerde çevreye duyarlı yaşam alanları oluşturulabilmesi için projeler üretilmesinden ve kurumlar arası iş birliği sağlanmasına kadar pek çok organizasyonu yapmakla mükelleftir. Bunun yanı sıra ilgili personel kentlerin risk haritasının çıkarılmasını (kuraklık, depreme dayanıksız binalar, çevreye zarar veren işletmeler) sağlayacaktır. Her ilin yerel risk haritasına göre yapılabilecek koruyucu önleyici faaliyetler ile müdahale planlamaları oluşturulacaktır. Koruyucu önleyici faaliyetler çerçevesinde temasta olunması gereken kurumlar Şekil 1'de gösterilmektedir.

Yeşil sosyal hizmet birimleri afet durumlarında AFAD birimi ile koordineli çalışarak gerekli desteğin sunulmasını sağlayacaktır. Afet sonrasında her ildeki yeşil sosyal hizmet birimleri kendisi gibi doğrudan valiliğe bağlı AFAD birimleri ile koordinasyon sağlayarak afet sonrası sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkı sağlayacak ve sosyo ekonomik destek için gerekli yönlendirmeleri yapacaktır. Belediyeler sorumluluk alanlarına giren imar izni, yol çalışmaları gibi çevreyi ilgilendiren konularda yeşil sosyal hizmet birimlerinden onay alacak ve birimlerin verdiği düzeltme kararlarına bağlı kalarak hizmetlerini sürdürecektir. Aynı şekilde yeşil sosyal hizmet birimleri insan kaynaklı felaketler sebebiyle dezavantajlı konuma gelen müracaatçılar ve tahrip olan bölgenin yeniden düzenlenebilmesi için ücretsiz savunuculuk ve danışmanlık hizmetlerini yürüteceklerdir.

Şekil 1. Yeşil sosyal hizmet birimlerinin işleyişi ile ilişkili kurumlar.

Şekil 1’de de görüldüğü üzere vatandaşların çevresel ve sosyal konularda yaşadıkları mağduriyetlerin giderilmesi adına kurumsal ilişkilere dayanan bir sistematüğün işletilmesi önemli görülmektedir. Buna göre ekososyal bir sürdürülebilirlik anlayışı açısından; çevresel felaketler sonucu ortaya çıkabilecek göç, yoksulluk gibi dezavantajlı durumların giderilmesinde illerdeki valilik ve doğrudan ona bağlı olan yeşil sosyal hizmet birimleri etkili olabilir. Kişinin başvurusu, mağduriyeti ve ihtiyaçları doğrultusunda farklı kurumlarla iletişime geçilebilir ve sorun yerelden doğru hızlı bir şekilde çözülebilir.

Yeşil Sosyal Hizmet Birimlerinde Çalışacak Personeller Hakkında

Yeşil sosyal hizmet biriminde çalışan personeller; sosyal çalışmacı, psikolog, avukat, çevre mühendisi, ziraat mühendisi, zoolog, veteriner gibi meslek gruplarından oluşacaktır. Öncelikle söz konusu personel kamu kurumlarındaki bir yıllık aday memur eğitime benzer şekilde özelleşmiş bir eğitimden geçecektir. Bu eğitim mesleki alan çalışmalarını yürütürken sürdürülebilirliğin ve disiplinler arası iş birliğinin gözetildiği geniş perspektifli bakış açısını oluşturmayı amaçlamaktadır. Personeller aday memur eğitimi sonrasında yapılan sınav gibi bir yılın sonunda alanlarına ilişkin özel sınavdan geçeceklerdir. Birim farklı mesleklerden de destek alabilecek; başvuran kişilerin veya bölgenin özellikleri göz önünde bulundurularak avukat, çevre mühendisi, tarım bakanlığı personellerinden mesleki destek talep edilebilecektir.

Yeşil Sosyal Hizmet Birimlerinin Bağlı Olduğu Birim ve Kaynakları

Yeşil sosyal hizmet birimleri bakanlık bazında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak finans kaynaklarından yararlanacak olmakla birlikte illerde doğrudan valilere bağlı olarak hizmet vereceklerdir. Bu yönü ile AFAD birimine ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına (SYDV) benzer bir uygulama sağlanacaktır. Ayrıca bu birimler bağışlardan da faydalanabilecektir.

SONUÇ

Küresel ısınma ve beraberinde artan çevresel felaketler doğayı ve canlıları tehdit etmektedir. İklim değişikliğine bağlı olarak artan çevresel felaketler sonucu; çevresel adaletsizlikle karşı karşıya kalan; yoksullar, göçmenler, engelliler ve diğer dezavantajlı gruplar riske girmişlerdir. Çevresel kriz

bölgelerinde yaşayan insanların haklarına ilişkin bilgi eksikliği veya savunuculuk rolünü üstlenecek kişilere ulaşmada yaşadıkları problemler doğanın ekonomik kazançlar uğruna tahrip edilmesinin önlenmesini zorlaştırmaktadır. Bu sebeple Türkiye’de çevresel sürdürülebilirlik ve dezavantajlı grupların desteklenmesini içeren bütünleştirici kamu politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Buradan hareketle yeşil sosyal hizmet birimleri bu ihtiyaç temelinde, çevresel sürdürülebilirliğin ve çevresel adaletin sağlanması noktasında kilit rol oynayacaktır.

Yeşil sosyal hizmet birimlerinde sosyal hizmet alanında çalışan meslek elemanları ile birey ve toplumun yakın teması önem arz etmektedir. Söz konusu yakınlaşmanın; sosyokültürel olarak birey, grup ve toplumlara fayda sağlamasını, çevreye ve diğer canlılara duyulan saygıda artışı, yoksulluğun azalmasını ve nihai olarak çevresel ve sosyal adalete katkı sağlamasını bekleyebiliriz. Bu katkı yeşil sosyal hizmet birimlerinin yürüteceği kamusal eğitim ve bilgilendirme toplantıları ile görünür olabilir. Şöyle ki çevresel adalet ve yaşam hakkının bir insan hakkı olduğu gerçeğine ilişkin; bölgedeki muhtarlık, resmi kurumlar ve yeşil sosyal hizmet birimi personellerini de kapsayan ortak çalışmalar insanların yaşadıkları bölgede maruz kaldıkları olumsuz çevre koşullarına dikkat çekecektir. Böylece bölgede yaşayan ve çevresel krizden doğrudan etkilenen insanların söz sahibi olduğu ve beklentilerinin ortaya konulduğu girişimler açığa çıkacaktır. Söz gelimi çevresel krize neden olabilen hava kirliliği, kuruyan dereler, yasal olarak sorunlu maden ocakları ve yarattığı ekolojik tahribat ile yeşil alanları tehlikeye sokan sınırsız mülkiyet algısı ile bu durumun yaşam üzerindeki doğrudan etkilerini içeren çalışmalar yürütülebilir. Böylece ekososyal bütünlüğe tehdit oluşturabilecek çalışmaların yapıldığı bölgelerde yaşayan insanların; su hakkı, temiz hava hakkı, temiz toprak ve yerinden üretim hakkı gibi temel hakları görünür olacaktır. Bu durum yeşil sosyal hizmet birimlerinin yerele özgü çözüm politikalarının üretilmesinde zorlayıcı bir rol oynamasının önün açarak muhtemel zorunlu göçlerin önüne geçilebilecektir. Söz konusu girişimlerin uzun vadede ekosistemle uyumlu gruplar oluşturmada etkisinin olacağı değerlendirilmektedir. Benzer şekilde sürdürülebilir bir gelecek ve toplum açısından yeşil sosyal hizmet anlayışının işlevselliği ve pratik müdahaleleri önemli görülmektedir. İklim krizine bağlı olarak açığa çıkan sel, kuraklık, hava kirliliği, çölleşme gibi durumlarda aktif rol alması beklenen AFAD birimi ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına bağlı bazı birimlerin yerinde tespit ettikleri sorunlar yeşil sosyal hizmet birimlerince değerlendirilecektir. Söz konusu değerlendirmelerin bölgede yaşayan yoksul gruplar, engelli bireyler, yaşlılar açısından ne düzeyde risk oluşturduğu, sürdürülebilir çözüm önerilerine ışık tutacaktır. Başka bir deyişle çevresel adaletsizlik yaşayan grupların zorunlu göç, daha fazla yoksulluk ve yaşamı tehdit eden diğer risklere (hastalık, ölüm vs.) maruz kalmaması bakımından yeşil sosyal hizmet birimlerince yapılacak değerlendirmeler işlevsel olacaktır. Örneğin kirlilik oluşturabilecek, dolayısıyla temiz havaya ve temiz suya ulaşmada risk oluşturacak sanayi tesislerinin yapımının çoğunlukla yoksul mahallere yakın oluşu gerçeğini ele alalım. Yoksul gruplar hali hazırda yoksulluğun yarattığı dezavantajlı durumla baş etmek zorundayken; bir de söz konusu tesisin yarattığı kirlilikten hem fiziksel hem de psikolojik sağlık açısından olumsuz etkileneceklerdir. Bu

durumda yeşil sosyal hizmet birimi personelleri tarafından yürütülen saha çalışması sonrasında yoksul grupların yaşadığı dezavantajlı durum biyopsikososyal inceleme temelinde ele alınacaktır. Öncelikle kişilerin yaşadıkları hane ortamı, sürdürülebilir ve ulaşılabilir kaynakları, hane içi sosyoekonomik gelir gider durumu, yaşanan bölgedeki çevre sorunundan ne düzeyde etkilendikleri ve ihtiyaç tespitine yönelik saha araştırması sosyal hizmet uzmanları tarafından yürütülecektir. Sonrasında ise bölgenin risk haritası AFAD birimi tarafından çıkarılarak, bölgedeki sağlıklı yaşam koşullarının sağlanıp sağlanamayacağı ya da sürdürülebilir kaynakların temini konusunda Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığından görüşler alınacaktır. Bununla birlikte çevreyi tanıma ve bölge halkını bilgilendirme amacıyla avukat, çevre mühendisi, tarım bakanlığında görevli kişilerden de mesleki destek alınacak, böylece elde edilen veriler ve değerlendirmeler bir halk sağlığı sorunu olarak bakanlık düzeyinde tartışmaya açılacaktır.

Koruyucu önleyici ve müdahale hizmetlerini içeren yeşil sosyal hizmet birimleri çevresel risklerin oluşmadan keşfedilmesi ve gerekli çalışmaların yürütülmesini sağlarken, mevcut krizlerde de disiplinler arası bir anlayışla gerekli çalışmaları yürütebilecektir. Bu birimlerin illerde doğrudan valiliklere bağlı olması; yöreye ait problemlere esnek ve daha hızlı çözümler üretilmesine, AFAD ve SYDV gibi kuruluşlarla işbirliği yapılmasına katkı sağlayacaktır. Söz konusu sürecin çevre adaletine hizmet edecek yapısal çözüm önerilerine katkı sunması, yerelde ve sonrasında ulusal düzeyde gerçekleştirilmesi muhtemel politik adımlara etkisinin olacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Makalede sunulan verilerin akademik ve etik kurallara uygun olarak elde edildiğini, tüm bilgi, sonuç ve değerlendirmelerin bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunulduğunu, atıf yapılan tüm eserlerin kaynak olarak gösterildiğini, makalenin özgün bir çalışma olduğunu bildirir; aksi bir durumda oluşabilecek tüm hak kayıplarını kabul ettiğimizi beyan ederiz.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2022). Misyon-Vizyon. Erişim adresi:

<https://www.afad.gov.tr>

Akbay, M.K. (2021). BM İnsan Hakları Komitesinin Teitiota Kararının Ardından "İklim Mültecileri".

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23 (1), 223-248.

Apap, J. (2018). The concept of "climate refugee": Towards a possible definition. European Parliamentary Research Service.

- Artan T, Uzun K, 2017. İklim mültecileri bağlamında yeşil sosyal hizmet üzerine bir tartışma. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 7(4),171-184.
- Baldwin, W. A. (2020). Climate change refugees. *International Encyclopedia of Human Geography* (2) içinde (ss. 275-279).
- Baydar, V. & Ersoy, A. F. (2017). Sosyal hizmet ve çevre: Ekososyal yaklaşım. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 52 (2), 236-247.
- Bronfenbrenner, U. (2000). Ecological systems theory. In A. Kazdin (Ed.), *Encyclopaedia of Psychology*, Washington, DC: American Psychological Association.
- Coates, J. (2003). *Ecology and Social Work: Toward a New Paradigm*, Halifax: Fernwood Publishing.
- Coates, J. ve Gray, M. (2012). The Environment And Social Work: An Overview And Introduction. *International Journal of Social Welfare*, 21 (3), 230-238.
- Colon-Vila, L. (2008). Ecological education: Teaching for sustainability and the whole child. University of Phoenix. Erişim adresi <http://amauta.upra.edu>.
- Bullard, D. (1990). *Dumping in Dixie. Race, Class and Environmental Quality*. NewYork: Westview Press.
- Campbell, J. R. & Bedford, R. D. (2016). Climate change and migration. Lessons from Oceania. A. Triandafyllidou (ed.), *Routledge Handbook of Immigration and Refugee Studies* içinde (ss. 304-311). London/New York: Routledge.
- Cumby, T. (2016). Climate change and social work: Our roles and barriers to action. Master of Social Work Thesis, WilfridLaurier University.
- Demirbilek, M. (2016). Çevre, çevre mültecileri ve çevreci sosyal hizmet. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(3),905-914.
- Dominelli, L. (2018). *Yeşil sosyal hizmet: Çevre krizlerinden çevresel adalet* (Çev. Ed. Arzu, İ.Ç.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Dominelli, L. (2012). *Green social work: From environmental crises to environmental justice* (1 st ed.). Cambridge: UK, Polity.
- Doyle, T. & Chaturvedi, S. (2011). Climate refugees and security: Conceptualizations, categories, and contestations. *The Oxford handbook of climate change and society*. Oxford: Oxford University Press, 278-291.
- Drolet, J., Wu, H., Taylor, M. & Dennehy, A. (2015). Social work and sustainable social development: Teaching and learning strategies for 'green social work' curriculum. *Social Work Education*, 34 (5), 528-543.
- Environmental Performance Index 2018. Global metrics for the environment: Ranking country performance on high-priority environmental issues. Erişim adresi: <https://epi.yale.edu/downloads/epi2018policymakerssummaryv01.pdf>.

- EPA - United States Environmental Protection Agency (2018). Learn About Environmental Justice, <https://www.epa.gov/environmentaljustice/learn-about-environmental-justice>.
- Gıda Hattı, 2016. İklim değişikliğinden en çok etkilenen ülkelerden biri Türkiye. Erişim adresi: <https://www.gidahatti.com/iklim-degisikliginden-en-cok-etkilenen-ulkelerden-biri-turkiye-44013/>.
- Güzel, B. ve Buz, S. (2019). Yeşil yoksulluk, çevresel adalet ve sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30 (3), 1052-1069.
- Ife, J. (2007). Cultural relativism and community activism. In E. Reichert (Ed.), *Challenges in human rights: A social work perspective* (pp. 76-96). New York, NY: Columbia University Press.
- IFSW ve IASSW. (2014). Küresel sosyal çalışma tanımı. Erişim adresi: <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>.
- IFSW ve IASSW. (2017). World social work day. Erişim adresi: <http://cdn.ifsw.org>.
- Keleş, R. ve B. Ertan (2002). *Çevre hukukuna giriş*, Ankara: İmge Yayınları.
- Klinenberg, E. (2002). *Heat Wave: A Social Autopsy of Disaster in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press.
- Leist, A. (2011). Daha İyi Bir Sürdürülebilirlik İçin Çevresel Adalet. (Çev. Selim KILIÇ), Küresel Bakış, sayı: 1 (1), 1-12
- Mahecic, A. (2020). La décision du Comité des droits de l'homme des Nations Unies sur le changement climatique est un signal fort, selon le HCR. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/fr/news/briefing/2020/1/5e2b0deaa/decision-comite-droits-lhomme-nations-unies-changement-climatique-signal.html>.
- Miller, Shari. E., Hayward, Anna R. and Shaw, Terry V. (2011). Environmental shifts for social work: A principles approach. *International Journal of Social Welfare*. 21, 270–277.
- Narhi, K. (2004). *The eco-social approach in social work and the challenges to the expertise of social work*. University of Jyväskylä, ISBN: 951-39-1834-3.
- Noble, C. (2016). Green social work-the next frontier for action. *Social Alternatives*, 35 (4), 14-19.
- Özsoy, D. (2019). Türkiye’de yoksullukla ilgili sosyal politikalar: Bir değerlendirme çalışması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
- Pardeck, J. T. (1988), Social treatment through an ecological approach. *Clinical Social Work Journal*, 16, 92-104.
- Pulla, V. (2013). Environmentalism and social work. *Rural Society*, 22 (3), 9.
- Purutçuoğlu, E. ve Doğan, İ. (2017). Ekolojik sosyal hizmet uygulamaları için sürdürülebilir kalkınmada sosyal hizmetin yeri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (51), 1083-1100.
- Resmi Gazete, 29.10.2021. 31643 sayılı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. s.1.

- Rylander, C., Odland, J., Sandanger, T. (2011). Climate change and enviromental impacts on maternal and newborn health with focus on arctic populations. *Global Health*, 4 (1), 8452.
- Soble, J. (2011). TEPCO Tumbles on fresh bankruptcy fears. *Financial Times*, 6 June. Erişim adresi <https://www.ft.com/content/4639a818-9020-11e0-85a0-00144feab49a>.
- Şahin Duran, D. & Cenikli, E. (2021). Yoksullukla mücadelede bir kamu politikası olarak bütünleşik sosyal yardım sistemi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (46), 149-162.
- Üste, R. B. (2019). Yerel yönetimlerde etkinlik açısından farkındalık: Yeşil sosyal hizmet anlayışı. Erişim adresi: www.mahallidarelerdergisi.com.tr/pg-433-yerel-yonetimlerde-etkinlik-acisindan-sosyal-hizmet-anlayisi.
- Williams, A. (2008). Turning the tide: Recognizing climate change refugees in international law. *Law & Policy*, 30(4), 502-529.
- Yanardağ, U. (2019). Türkiye’de çevre odaklı sosyal çalışma uygulamalarını düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 309-329.
- YAŞAD (2018) Tüzük. Erişim Adresi: <http://www.yasad.gen.tr/sayfa/24-tuzugumuz.html>.
- Yılmaz, F. H. & Navruz, M. (2019). Küresel iklim değişikliği, ilkim mültecileri ve güvenlik. *ASSAM 13. Uluslararası Kamu Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı*, 255-270.